

Pudasjärven kaupungin tilanneselvitys pakolaisten ja tilapäistä suojelua tarvitsevien mahdollisista kuntapaikoista

KH 01.12.2022 § 396
1361/04.03.01/2022

Valmistelija

Henkilöstöpäällikkö Heli Huhtamäki puh. 040 190 3056, monikulttuurisen työn koordinaattori Sirpa Timonen-Nissi puh. 040 621 2767

Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskukset pyytävät tiedon kunnan tilanteesta pakolaisten ja tilapäistä suojelua tarvitsevien kuntapaikoista.

Venäjän 24.2.2022 Ukrainaa vastaan käynnistämän hyökkäyksen jälkeen Suomessa on 28.9.2022 mennessä jätetty 39 680 tilapäisensuojelun hakemusta. Tilapäisen suojelun soveltaminen perustuu Euroopan neuvoston päätökseen ja on voimassa 4.3.2023 saakka, jonka jälkeen neuvosto voi jakaa sitä. Suomessa vähintään vuoden asunut tilapäistä suojelua saava, jolla on aikomus jäädä Suomeen pysyvästi, voi halutessaan hakea kotikuntamerkintää Digi- ja väestötietovirastosta. Tämä aikaraja alkaa täytyä Suomeen muuttaneiden osalta maaliskuusta 2023 alkaen.

Työ- ja elinkeinoministeriö ja sisäministeriö ovat varautuneet tilapäistä suojelua saaneiden kuntiin siirtymiseen valmistelemalla hallituksen esityksen kotoutumislain ja vastaanottolain muuttamiseksi. Kotoutumislakia on esitetty muutettavan siten, että tilapäistä suojelua saavat sisällytetään kotoutumislain kuntaan osoittamista ja korvauksia koskevien lukujen soveltamisalaan, jos henkilön edellytykset saada kotikunta täyttyvät ja hänelle rekisteröidään kotikunta. Vastaanottolain muutosesitys koskee vastaanottopalveluiden päättymistä tässä tilanteessa.

Kuntapaikkoja tarvitaan vuonna 2023 pakolaiskiintiössä saapuville, oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille sekä kotikunnan saaneille tilapäistä suojelua saaville. Kotoutumislakia on esitetty muutettavaksi 1.3.2023 alkaen siten, että myös tilapäistä suojelua saavat, jotka saavat koti-kunnan ja siirtyvät vastaanottojärjestämästä kunnan palvelujen piiriin, sisältyisivät kuntaan osoittamisen ja kuntakorvausten piiriin. Muutos lisää kuntapaikkatarvetta vuonna 2023. Työ- ja elinkeinoministeriö on arvioinut, että vuonna 2023 tarvitaan noin 4 200 kuntapaikkaa.

Kotoutumislakiin esitetään 1.3.2023 alkaen kuntaan osoittamisen kohderyhmän täsmentämistä siten, että kuntapaikalle osoitetaan aina kiintiöpakolaiset ja haavoittuvassa asemassa olevat. Kuntapaikoille on edelleen mahdollista osoittaa myös muita kuin haavoittuvassa asemassa olevia. Kuntapaikkatarpeen arvioi vastaanottokeskus. Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat ja kotikunnan saaneet tilapäistä suojelua saavat voivat muuttaa kuntaan myös vastaanottokeskuksen tukemana tai itsenäisesti.

Valtakunnallisesti tavoitteena on, että oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat ja ne tilapäistä suojelua saavat, jotka saavat kotikunnan, asettuvat asumaan alueille, joissa he oleskelevat jo ennen oleskeluluvan ja kotikunnan saamista. Pakolaiskiintiössä valittavien henkilöiden kuntiin sijoittamista ohjataan alueellisten kiintiöiden avulla.

Oleskeluluvan saaneilla turvapaikanhakijoilla ja tilapäistä suojelua saaneilla on oikeus valita asuinpaikkansa ja suurin osa heistä järjestääkin muuttonsa vastaanottokeskuksesta kuntaan joko vastaanottokeskuksen ohjauksen ja neuvonnan tuella tai täysin itsenäisesti. Ennakoidaan, että myös kotikunnan saaneet tilapäistä suojelua saavat muuttavat kuntaan pääosin itsenäisesti.

Ely-keskuksen mukaan kunnissa on myös varauduttava kiireellistä uudelleen sijoittamista tarvitsevien kiintiöpakolaisten (nk. hätätapaukset) vastaanottoon. UNHRC:n määrittelemiä kiireellistä uudelleensijoitusta tarvitsevia on noin 10 % Suomen pakolaiskiintiöstä. Sijoittamisen kiireellisyys liittyy usein esimerkiksi terveyteen tai suojelun tarpeeseen. Ely-keskus toivoo tietoa siitä, onko kunnassa halukkuutta ja mahdollisuutta ottaa vastaan kiireellistä uudelleensijoittamista tarvitsevia henkilöitä.

Pudasjärven kaupungin tilanneselvitys pakolaisten ja tilapäistä suojelua tarvitsevien mahdollisista kuntapaikoista

Pudasjärven kaupunki ja Pohjois-Pohjanmaan Ely-keskus ovat allekirjoittaneet sopimuksen kiintiöpakolaisten vastaanotosta 16.2.2022. Sopimuksen mukaan kunta varautuu järjestämään kotoutumista edistävät palvelut ja toimenpiteet kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentin mukaisille, kuntaan sijoittuneille henkilöille. Pudasjärven kaupungin kiintiöpakolaisten määrä on kaupunginvaltuuston päätöksellä enintään 30 henkilöä kahden vuoden sykleissä.

Lisäksi Pudasjärven kaupungissa toimii alaikäisenä yksin maahan tulleiden oleskeluluvan saaneiden lasten perheryhmäkoti ja tuettu asuminen, jonka palvelut järjestää Oulunkaaren kuntayhtymä. Perheryhmäkodista on sovittu erillisellä sopimuksella (POPEL Y/933/2019), jossa allekirjoittajina ovat Pudasjärven kaupunki, Oulunkaaren kuntayhtymä ja ELY-keskus. Pudasjärven kaupunki myöntää alaikäisenä yksin tulleille oleskeluluvan saaneille kuntapaikan perheryhmäkodin paikkatilanteen mukaan.

Pudasjärven kaupunki on valmis ottamaan nk. hätätapauksena vastaan kiintiöpakolaisia, jos kunnasta järjestyy vapaa asunto kyseisellä hetkellä ja pakolaiskiintiössä on vapaata tilaa. Hätätapaukset sisältyvät siis kunnan pakolaiskiintiöön ja sen puitteissa voidaan hätätapauksia vastaanottaa ilman erillistä päätöstä.

Ely-keskukset toivovat, että kunnat varautuisivat ottamaan vastaan jo nyt paikkakunnalla asuvat tilapäistä suojelua saavat ja myöntäisivät heille kuntapaikat. Pudasjärven kaupungin alueella on yksityismajoituksessa muutamia ukrainalaisperheitä. Kunta sitoutuu tarjoamaan heille kuntapaikan heidän jäädessään oleskeluluvan saatuaan paikkakunnalle. Kuntapaikan myötä perheet ovat oikeutettuja kotoutumispalveluihin ja lisäksi muihin kunnan palveluihin normaalisti kuin kuka tahansa kuntalainen.

Erillinen päätös tulisi tehdä, jos lisätään vastaanotto käsittämään tilapäistä suojelua saavia ukrainalaisia, niin kotikunnan saaneita kuin vastaanottokeskuksen kirjoilla oleviakin.

Vuokra-asuntotilanne

Pudasjärven kaupungin kiinteistöpäällikkö Perttu Granlundin mukaan kaupungin omistamissa käyttämättömissä kiinteistöissä ei ole sellaisia kohteita, joita voisi nykykunnossaan osoittaa asumiskäyttöön missään

muodossa. Pudasjärven Vuokratalot Oy:n toimitusjohtaja Jouko Väänänen mukaan asuntoja vapautuu kuukausittain noin 18, joista perheasuntoja on noin viisi. Yksityiseltä sektorilta on saatavilla myös jonkin verran asuntoja, esimerkiksi yksityisen vuokra-asunto, johon mahtuisi iso perhe (7 h) ja yläkerrassa vapaana 3 h+k sekä lisäksi keskustassa pari asuntoa mahdollisesti vapaana.

Varhaiskasvatuksen palvelut ja sivistyspalvelut

Opetus- ja sivistysjohtaja Juha Holapan mukaan varhaiskasvatuksessa on sellainen tilanne, että jos lapsia tulee lisää kovin paljon, on heille haasteellista järjestää varhaiskasvatuspaikkaa. Suomistartissa vapaita paikkoja on tällä hetkellä viisi ja kun keväällä on tulossa kiintiöpakolaisia, niin ryhmä on täynnä. Opiskelijamäärän lisääntyessä tulisi perustaa toinen ryhmä Suomistarttiin ja se merkitsisi opettajan palkkaamisen sekä tilajärjestelyt. Ala- ja yläkoulun puolella on Valmistavan opetuksen ryhmissä tilaa noin viidelle uudelle oppilaalle.

Kotouttamispalvelut

Kotouttamispalveluissa, jos asiakasmäärä nousisi, tarvitaan yksi määräaikainen työntekijä lisää kotouttamisohjaajaksi. Asiakasmäärä kotouttamispalveluissa on tällä hetkellä 86 (lapset mukana laskussa) ja laskennallisia korvauksia maksetaan Elyltä tällä hetkellä 62 asiakkaasta. Vuoden 2023 alussa laskennallisten korvausten asiakasmäärä vähenee 58 henkilöön, mutta nousee taas 78 henkilöön, kunhan uusi kiintiöpakolaisryhmä saapuu. Tarkoitus on ottaa 30 kiintiöpakolaista vuonna 2023. Kotouttamisohjaajia on kaksi, joten asiakkaita on noin 45 henkilöä per ohjaaja. Asiakkaana voi olla myös mm. työn tai avioliiton kautta tulleita uusia kuntalaisia.

Hyvinvointialue, sosiaali- ja terveystyöpalvelut

Lisäksi hyvinvointialueelle tulisi lisätä terveydenhoitajan palveluiden saamista sekä sosiaaliohjaaja-jan/sosiaalityöntekijän työaikaa tarpeen mukaan. Asiassa on kuultu hyvinvointialuetta.

Laskennalliset korvaukset, Ely (KEHA-keskus)

Pakolaisten kuntaan sijoittaminen perustuu kunnan ja ELY-keskuksenväliseen sopimukseen. ELY-keskus sopii vastaanotettavista pakolaisista, kuntapaikoista ja vastaanoton ajankohdasta kunnan kanssa. Kotoutumislakiin esitetyllä muutoksella 1.1.2023 alkaen kunnan on kuultava hyvinvointialuetta sopimuksen tekemisen sekä kuntaansoittamisen yhteydessä, jos vastaanotettavalla henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveystyöpalvelujen tarpeita. Pakolaisista maksetaan kunnalle valtionosuuksia muiden kuntalaisten tapaan. Tämän lisäksi valtio korvaa pakolaisten vastaanottoa koskevan sopimuksen tehneille kunnille pakolaisista aiheutuvia kustannuksia kotoutumislain mukaisesti.

Kotoutumislakiin on esitetty muutosta 1.3.2023 alkaen siten, että myös tilapäistä suojelua saavat, joilla on kotikunta, sisältyisivät korvausten soveltamisen piiriin. Kunnalle voidaan maksaa korvauksia itsenäisesti kuntaan muuttavista sekä kuntapaikalle muuttavista pakolaisista.

Kuntamalli ja korvaukset

Kuntamallin tarkoituksena on mahdollistaa tilapäistä suojelua hakevien ja saavien henkilöiden (myöhemmin henkilö) majoittuminen siellä, mihin he ovat asettautuneet Suomeen saapuessaan. Kyseessä on nopea ja väliaikainen ratkaisu, jossa kunta tuottaa vastaanottokeskukselle ja tilapäistä suojelua hakeville ja saaville henkilöille vastaanottoon kuuluvia majoitus- ja ohjauspalveluita. Kuntamallia toteutetaan Maahanmuuttoviraston, vastaanottokeskusten ja kuntien hyvässä yhteistyössä ja yhteistoimintana.

Kuntamalliin osallistuvat ne kunnat, jotka ovat tehneet sopimuksen kuntamallin mukaisesta toiminnasta ja vastaanottopalvelujen tuottamisesta alueensa vastaanottokeskuksen kanssa. Sopimus on edellytys kuntamalliin kuuluvien korvausten maksamiselle 1.5.2022 alkaen. Osallistuminen on kunnille vapaaehtoista. Kuntamalli koskee ainoastaan tilapäistä suojelua hakeneita ja saavia henkilöitä.

Kuntamallissa kunta tuottaa tilapäistä suojelua hakevien ja saavien henkilöiden majoituspalvelut sekä antaa henkilöille majoitukseen ja arkeen liittyvää ohjausta ja neuvontaa. Vastaanottokeskus vastaa muiden vastaanottopalveluiden järjestämisestä.

Kuntamallin piiriin kuuluvat henkilöt majoitetaan kunnan omistamissa tai vuokraamissa asunnoissa, joiden tulee olla asumisen vaatimukset täyttäviä. Ympäristöministeriön asuin-, majoitus-, ja työtiloista annetun asetuksen (1008/2017) mukaan tällaisella asunnolla tarkoitetaan keittiöllä, keittokomerolla tai keittotilalla varustettua yhden asuinhuoneen tai useampia asuinhuoneita käsittävää, ympärivuotiseen asumiseen tarkoitettua kokonaisuutta, jolla on oma välitön sisäänkäyntinsä. Kunta on vastuussa majoituksen laadusta ja tarkoituksenmukaisuudesta.

Kunnan tuottamaan majoitukseen sisältyy asuntojen kalustus ja varustus välttämättömillä tarvikkeilla, sähkö, vesi, jätehuolto, huoltotyöt, vakuutukset sekä asuntojen ennallistaminen sen jälkeen, kun henkilö muuttaa pois asunnosta. Kunta ei saa erikseen korvausta näistä kustannuksista, vaan nämä sisältyvät kunnalle maksettavaan vuorokausihintaan.

Kuntamallin piiriin kuuluvien henkilöiden arjessa tapahtuva neuvonta ja ohjaus tehdään lähtökohtaisesti kunnan toimintana, eikä vastaanottokeskuksesta käsin. Kunnan tulee myös ohjata ja auttaa hakeutumisessa palveluihin, mikäli henkilö tarvitsee sosiaalipalveluita tai terveydenhuollon palveluita. Kunnan tulee tehdä hyvää ja tiivistä yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa ja huolehtia osaltaan asianmukaisen ja tarvittavan tietojenvaihdon toteutumisesta. Neuvonnalla ja ohjauksella tavoitellaan myös henkilöiden omatoimisuuden ja itsenäisen asioiden hoitamisen kehittymistä. Kunta voi käyttää ohjauspalvelun tuottamisessa tarvittavia tulkkaus- ja käännöspalveluita ja laskuttaa niistä vastaanottokeskusta.

Vastaanottokeskus korvaa kunnalle sopimuksen mukaisten majoituspalveluiden ja ohjauspalveluiden tuottamisesta sopimuksessa määritellyn kuntakohtaisen majoitusvuorokausihinnan. Hinta maksetaan jokaista majoittunutta henkilöä kohden.

Majoituspalvelujen kustannuksen korvataan perustuen seuraavaan laskentakaavaan: Kunnan ARA-vuokratason neliöhinta ___9,73___ €/m2* 60 m2 (kaksio) /3 henkilöllä/30 vrk+ muut kulut.

Muiden kulujen korvaus on 2,4 € henkilöä kohden. Muihin kuluihin sisältyy: asuntojen kalustus, sähkö, vesi, jätehuolto, huoltotyöt, vakuutukset, asuntojen ennallistaminen sekä henkilöille annettava ohjaus ja neuvonta.

Muut korvaukset

Riippumatta siitä, onko henkilöllä kotikunta, tilapäistä suojelua saavalle voidaan jo tälläkin hetkellä laatia alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma, alaikäisen kotoutumissuunnitelma tai perheen kotoutumissuunnitelma. Alkukartoituskorvaus kunnalle on 700 euroa henkilöä kohden.

Vaikutus valtionosuksiin

Kunnan maahanmuuttajataustaisen väestön osuus vaikuttaa kunnan valtionosuuden määrään. Kunnan valtionosuus lasketaan vieraskielisyyskertoimella. Tämä maksetaan normaalin valtion-osuuden lisäksi. Kansainvälistä suojelua saavien työllistyminen saattaa joissain tapauksissa kestää kantaväestöä kauemmin ja osalla on vain vähän Suomessa tunnustettavaa koulutusta. Tämän vuoksi valtionosuuksiin sisältyy myös koulutustausta- ja työttömyyskertoimet, jotka tukevat kuntaa kotoutumisprosessin alkuvaiheessa. Kunnan työttömyyskerroin lasketaan jakamalla kunnan työttömien osuus kunnan työvoimasta koko maan vastaavalla osuudella. Kunnan koulutustaustakerroin saadaan laskemalla ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa olevien 30–54-vuotiaiden asukkaiden osuus kunnan vastaavasta ikäryhmästä ja jakamalla se koko maan vastaavalla osuudella. Koulutustausta- ja työttömyyskertoimista ei ole erotettavissa maahanmuuttajataustaisten osuutta.

Selvityksen mukaan edellä mainittuja palveluja voidaan tarjota yllämainituin arvioon perustuvien resurssein, jos kiintiöpakolaisten lisäksi kaupunki ottaisi vastaan yhteensä 30 tilapäistä suojelua saavaa ukrainalaista joulukuussa 2022 – vuonna 2023.

Ely-keskuksen kirje, päivätty 24.10.2022, oheismateriaalina. Ely-keskus pyytää kuntia antamaan vastauksensa viimeistään 16.12.2022.

Työ- ja elinkeinoministeriön kirje, päivätty 22.11.2022, kuntien tehtävistä ja resursseista kotoutumisen edistämiseksi ohjeismateriaalina.

Kaupunginjohtaja on esteellinen esittelemään asiaa (intressijäävi, hallintolain 28.2 §:n 1 kohdan läheiset). Tämän pykälän kohdalla hallintojohtaja toimii esittelijänä kaupunginjohtajan sijaisena.

Hallintojohtajan esitys

Pudasjärven kaupunginhallitus päättää esittää valtuustolle, että
1) tilapäisen suojelun tarpeessa oleville vastaanottokeskuksen kirjoilla oleville ja kotikunnan saaville myönnetään yhteensä 30 kuntapaikkaa.
2) vastaanottokeskuksen kirjoilla olevien tilapäisen suojelun saavien osalta kaupunki tekee sopimuksen vastaanottokeskuksen kanssa kuntamallin mukaisista korvauksista ja valtuuttaa hallintojohtajan allekirjoittamaan sopimuksen.

Kaupunginhallituksen käsittely:

Keskustelun kuluessa Heikki Erkkilä esitti, ettei Pudasjärven kaupunki vastaanota tai myönnä kuntapaikkaa yhtään tätä isommalle henkilömäärälle statuksesta riippumatta. Esitys ei saanut kannatusta.

Keskustelun lopuksi puheenjohtaja totesi, että oli tehty hallintojohtajan esityksestä poikkeava esitys mutta esitys ei saanut kannatusta, joten se raukesi kannattamattomana. Kaupunginhallituksen päätökseksi tuli hallintojohtajan esitys.

Päätös

Pudasjärven kaupunginhallitus päätti esittää valtuustolle, että

- 1) tilapäisen suojelun tarpeessa oleville vastaanottokeskuksen kirjoilla oleville ja kotikunnan saaville myönnetään yhteensä 30 kuntapaikkaa.
- 2) vastaanottokeskuksen kirjoilla olevien tilapäisen suojelun saavien osalta kaupunki tekee sopimuksen vastaanottokeskuksen kanssa kuntamallin mukaisista korvauksista ja valtuuttaa hallintojohtajan allekirjoittamaan sopimuksen.

Merkitään pöytäkirjaan, että henkilöstöpäällikkö Heli Huhtamäki esitteli asiaa kokouksessa.

Hallintosihteeri Mirja Moilanen toimi pöytäkirjanpitäjänä tämän asia kohdalla.

Tomi Timonen saapui kokoukseen tämän asian käsittelyn alkaessa ja hän ilmoitti esteellisyytensä hallintolain 28 §:n intressijäävi perusteella.

Heikki Erkkilän esitys perusteluineen liitetään pöytäkirjaan, liite 1.

Tämän asian käsittelyn jälkeen käsiteltiin asiat hallintojohtajan virka ja Oulunkaaren Työterveys Oy:n osakesopimuksen muutossopimus.